

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.130.004
ВНЗ «Університету економіки та права «Крок»
з правом прийняття до розгляду та
проведення разового захисту дисертації
Телліса Сергія Олександровича
на здобуття ступеня доктор філософії
зі спеціальності 081 «Право»
03113, м. Київ, вул. Табірна, 30-32
ВНЗ «Університет економіки та права «Крок»

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук, доцента, завідувача
кафедри конституційного та кримінального права
Міхневич Людмили Володимирівни
на дисертацію ТЕЛЛІСА Сергія Олександровича
«Інститут президентства в Україні та в Угорщині: теоретико-правовий
порівняльний аналіз», подану на здобуття наукового ступеня доктор
філософії зі спеціальності 081 «Право»**

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження. Інститут президентства, як соціально-правове явище, має універсальне значення для всіх правових систем світу, тому наукова цінність порівняльного аналізу законодавства, державотворчої практики і доктринальних учень щодо даного інституту є виправданою з огляду на міжнародно-правові, державницько-політичні, культурно-освітні та інші важливі чинники, вивчення та предметний аналіз яких дозволяє віднайти спільні точки дотику для співробітництва держав. Напрацювання таких дотичних сфер є особливо актуальним для співпраці двох сусідніх держав, якими є Україна та Угорщина, спільний кордон між якими майже 140 км, наразі має статус зовнішнього кордону Європейською Союзу.

Водночас актуальність дослідження інституту президентства крізь призму порівняльно-правового аналізу обумовлена низкою чинників, якими є: форматування місця і ролі Президента України в механізмі державної влади та необхідність забезпечення його функціональної дієвості в міжнародно-правових відносинах в умовах громадянської і політичної нестабільності. Важливість проведення порівняльного аналізу національного та угорського законодавства щодо нормативної регламентації конституційно-правового статусу президента зумовлена також і необхідністю вивчення сучасних тенденцій розвитку конституційно-правового статусу глави держави, з'ясування динаміки і механізму його співпраці з іншими органами влади і суспільством, унормування гарантій його державно-владної діяльності, встановлення правових підстав притягнення глави держави до юридичної відповідальності.

Поряд з цим, для апарату державного управління важливим є відсутність функціональної «перенавантаженості» одних органів державної влади та не виправдана обмеженість (звуження) повноважень інших органів публічної влади, оскільки унормована наявність в останніх лише «декларативних» повноважень апіорі викликає дисбаланс у системі стримувань і противаг, що може призвести до політичної та іншої кризи в державі, що є недопустимим, особливо в умовах перманентної війни, спровокованої російською агресією проти України.

Конституційно-правовий статус президента держави, пристосовуючись до нових державно-політичних, міжнародних, соціально-економічних та інших викликів соціуму, постійно еволюціонує та змінюється, що призводить до часткового нівелювання попередніх конституційно-правових досліджень, які здебільшого здійснюються в тісній прив'язці до національного законодавства. Тож очевидно, що внесення змін і доповнень до конституції і законів держави, норми яких потребують системного оновлення є абсолютно логічним процесом.

Проте навряд чи можна створити сталу універсальну модель інституту президентства, нормативне регулювання якого зазнає частих змін. Але вочевидь такі зміни доцільно здійснювати з урахуванням як національної, так і

зарубіжної державотворчої практики, що є беззаперечною аксіомою. За таких умов створюється достатній простір для нових наукових розвідок у цій сфері, а рецензована дисертація є актуальною особливо в умовах незавершеності державно-правової реформи в Україні.

Важливо й те, що тематика рецензованого дисертаційного дослідження, належить до фундаментальних досліджень з актуальних проблем суспільних та гуманітарних наук, що включені до «Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2021 року», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 р. №942. Крім того, тематика цієї дисертації відповідає основним науковим напрямам та найважливішим проблемам фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2019-2023 роки, затверджених постановою Президії Національної академії наук України від 30 січня 2019 р. №30.

Все вищевикладене свідчить про актуальність обраної дисертантом теми дослідження, яка в повній мірі відповідає потребам сучасної правової науки і національної практики державотворення.

Наукова новизна одержаних результатів зумовлена належним науковим ступенем та високим рівнем отриманих результатів дисертаційного дослідження.

Представлена робота, як свідчить сучасна правова наука, є дійсно одним із перших у вітчизняній науці комплексним науковим дослідженням теоретико-правового статусу інституту президентства в Україні та в Угорщині, здійсненим на основі глибокого порівняльного аналізу норм національного і угорською законодавства, державотворчої практики і доктринальних досліджень з власними обґрунтованими пропозиціями щодо законодавчого вдосконалення теоретико-правового статусу Президента України в умовах формування правової демократичної держави.

Зі змісту дисертаційного дослідження простежується, що робота Телліса Сергія Олександровича є самостійною, завершеною працею. Її структура обумовлена метою та корелюється із поставленими завданнями, дозволила створити логічне, порівняльне дослідження і таким чином досягти поставленої мети. Усі структурні елементи дисертації є взаємоузгодженими, об'єднані теоретично виваженою концепцією, відображають логіку дослідження від постановки завдання до досягнення мети. Такий підхід до визначення структури і місту дослідження є послідовним, що дозволило всебічно висвітлити значне коло актуальних питань. Дослідження містить низку наукових положень, що мають важливе науково-теоретичне значення і практичну спрямованість. Усі теоретичні положення дисертації були належним чином критично оцінені здобувачем і на цій основі вироблені пропозиції, рекомендації та висновки, що вигідно вирізняють її серед низки інших наукових праць окресленого тематичного спрямування.

Ними є:

1) аргументація доцільності внесення змін до Виборчого кодексу України, зокрема статті 75 «Право бути кандидатом на пост Президента України» в частині збільшення вікового цензу для кандидата на посаду Президента України та встановлення вимоги мати досвід роботи в державних органах або на виборчих посадах не менше 7 років (с. 24, 181 дисертації);

2) обґрунтування доцільності внесення змін до Конституції України, зокрема статті 106 «Президент України» та до Закону України «Про Кабінет Міністрів України», зокрема статті 25 «Відносини Кабінету Міністрів України з Президентом України» в частині контрасигнації Прем'єр-міністром України і міністром актів Президента України в межах повноважень, передбачених пунктами 5, 18, 21 статті 106 Конституції України (с. 24, 182 дисертації).

Крім того, цікавою є пропозиція здобувача щодо доцільності запровадження прямих президентських виборів в правовій системі Угорщини задля забезпечення належної автономності інституту президентства в механізмі

та системі стримувань і противаг сусідньої нам держави, якою є Угорщина (с. 24 дисертації).

Дисертанту водночас вдалося удосконалити окремі наукові положення. Ними є, до прикладу, обґрунтування положення, що модель управління державою повинна відповідати сформованим принципам конституційно-правової взаємодії та принципам правової реальності в конкретно взятій країні та забезпечувати стратегію державною розвитку (с. 25, 179 дисертації).

Небезпідставною є позиція автора дисертаційного дослідження про те, що змішана парламентсько-президентська форма державного правління для української державності є оптимальною в умовах сьогодення, позаяк забезпечує баланс між історичним минулим та перспективою розвитку, між президентом та парламентом (с. 25, 180 дисертації) тощо.

Водночас належним і логічним є висновок автора дисертаційного дослідження, що історико-правові аспекти генези інституту президентства в Україні та в Угорщині мають особливий характер, вирізняючими складовими якого є те, що формування інституту глави держави в Угорщині здійснювалося в руслі розвитку парламентської форми державного правління та правонаступництва органів державної влади, натомість формування інституту глави держави в Україні – в руслі розвитку радянської правової системи та президіального режиму управління (с. 25, 178 дисертації).

Прийнятним є дослідницьке виявлення та обґрунтування Телліса Сергія Олександровича про те, що визначення місця і ролі інституту президентства в системі органів державної влади в Україні та в Угорщині відбувається у рамках історичної, достатньо усталеної національної політико-правової та державотворчої практики (с. 25 дисертації).

Науково осмислена констатація автора дисертаційного дослідження про те, що обсяг повноважень Президента України значно перевищує обсяг повноважень Президента Угорщини, не викликає заперечення, оскільки це авторське положення підтверджено архітектонікою та результатами порівняльно-правового аналізу предметної компетенції президентів означених

вище держав у різних сферах їхньої конституційно визначеної функціональної діяльності (с. 25 дисертації).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових положень зумовлена об'єктивним, зваженим підходом до розглядуваної проблеми, грамотним юридичним аналізом. Автор виявив належний рівень знання нормативно-правового матеріалу та вітчизняної і зарубіжної юридичної літератури. Безперечною позитивною рисою дисертаційної роботи є додатки, що містять ґрунтовний порівняльний аналіз конституційного законодавства України та Угорщини.

Предметний аналіз змісту дисертації Телліса Сергія Олександровича та опублікованих наукових праць за темою цієї наукової роботи уможливило формування висновку про належну концептуальну обґрунтованість положень, рекомендацій та висновків, викладених автором у цій дисертації.

Автором дисертаційною дослідження, зокрема в аспекті межових рамок проведення теоретико-правового порівняльного аналізу інституту президентства в Україні та в Угорщині в контексті державно-правових явищ та з'ясування правової специфіки порівнюваних інститутів, було виокремлено і сформовано систему логічно пов'язаних завдань наукової розвідки, що полягали: в з'ясуванні теоретико-методологічних засад дослідження інституту президентства, що мотивувало здійснення предметного аналізу правових аспектів утворення та функціонування цього інституту виходячи, виключно з теоретичних основ, які наразі сформувалися; розкритті генезису теоретико-правового статусу глави держави в Україні та в Угорщині; дослідженні становлення інституту президентства в цих двох державах у контексті реальної правової дійсності та з'ясування нормативно-правових основ цього процесу в означених державах; визначенні теоретико-правового статусу Президента України в аспекті його ролі та значення в системі державного управління; здійсненні порівняльного аналізу нормативно-правового забезпечення функціонування інституту президентства в Україні та в Угорщині, закріпленого

на теоретико-правовому та конституційному рівні; з'ясуванні основних теоретико-правових механізмів взаємодії президента з вищими органами державної влади в Україні та в Угорщині з позицій їхнього впливу на функціонування державного апарату; вивченні участі глави держави у законотворчому процесі в Україні та в Угорщині в аспекті їхнього впливу на формування нормативно-правової бази; окресленні основних тенденцій та перспектив розвитку інституту президентства в Угорщині, а також у визначенні висхідних тенденцій та перспектив розвитку інституту президентства в Україні на сучасному етапі державотворення; наданні практичних рекомендацій щодо удосконалення законодавчого регулювання функціонування інституту президентства в Україні.

Отже, в цілому ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформованих у дисертації Телліса Сергія Олександровича, є достатньо високим, пропозиції, зроблені на належному науковому рівні, висновки, в яких структуровані досягнення дисертанта свідчать про його наукові здібності. Робота виконана згідно встановлених вимог, написана науковим стилем і літературною мовою.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Основні положення дисертаційного дослідження Телліса Сергія Олександровича адекватно відображені ним в 14 наукових публікаціях, з яких сім статей у наукових фахових виданнях України, 2 – у наукових фахових виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз, а також у виступах на 5 науково-практичних конференціях. Опубліковані праці повною мірою відображають основні положення рецензованого наукового дослідження.

Значення для науки і практики одержаних результатів. Дисертаційне дослідження Телліса Сергія Олександровича містить наукові положення, що мають науково-теоретичне значення і практичне спрямування. Сформульовані в дисертації узагальнення, зроблені висновки та запропоновані обґрунтовані

пропозиції щодо інституту президентства можуть слугувати теоретичним джерелом для подальших наукових досліджень, і можуть бути використані у законодавчому процесі, нормотворчій діяльності органів державної влади тощо. Крім того, для правотворчої сфери окремі пропозиції, що викладені у тексті цієї дисертації, мають не лише теоретичне спрямування щодо правотворчої діяльності, а й конкретні положення в аспекті вдосконалення чинного законодавства. Дійсно, практичні рекомендації роботи можуть бути використані органами державної влади України в процесі розроблення нормативно-правових актів, а також при розв'язанні завдань конституційної реформи.

Вочевидь результати цього дослідження дістануть належне застосування в освітньому процесі вищої школи України при викладанні курсів «Теорія та історія держави та права України», «Теорія та історія держави та права зарубіжних країн», «Історія політичних та правових учень», «Конституційне право України», «Конституційне право зарубіжних країн», а також для підготовки навчально-методичного забезпечення дисциплін, посібників, підручників тощо.

Аналіз тексту дисертації свідчить про **відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності**. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей, дотримано вимог норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела. У рецензованій праці не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації та фальсифікації.

Окремі побажання та зауваження до змісту дисертації. Віддавши належну увагу науковим здобуткам дисертанта, маємо звернути увагу на висновки й твердження, які є дискусійними чи не достатньо повними, тому потребують певного пояснення, уточнення чи додаткової аргументації.

1. Дисертаційне дослідження має назву «Інститут президентства в Україні та в Угорщині: теоретико-правовий порівняльний аналіз», водночас

здобувач наукового ступеня визначив об'єктом дослідження *«суспільні відносини, пов'язані з теоретико-правовим статусом інституту президента»*, а предметом дослідження – *«порівняльний аналіз теоретико-правового статусу інституту президента в Україні та в Угорщині»*. З огляду на це, постає питання щодо розуміння і співвідношення дисертантом таких категорій понятійно-категоріального апарату науки права як «інститут президентства», «президент держави» і навіть «глава держави». За таких обставин, очевидно є необхідність уточнення дисертантом своєї позиції з цього питання.

2. Другий розділ дисертаційного дослідження містить підрозділ 2.1. «Принципи формування та функціонування сучасного інституту президентства в Україні», проте зі змісту рецензованої праці та її висновків важко виокремити систему таких принципів, що також потребує додаткового обґрунтування цього питання.

3. Досліджуючи генезис теоретико-правового статусу інституту президентства в Угорщині (підрозділ 1.3) здобувач аргументовано зауважує, що з 1946 року в країні започатковано президентський пост. Очевидно, що така ситуація була зумовлена припиненням традицій монархічної влади в Угорщині та утвердженням класичних принципів поділу влади. Водночас у тексті роботи правовий статус президента розкрито дещо побіжно, лише згадується його «репрезентативна і символічна роль у системі державних органів влади» тощо. На нашу думку, такий виклад теж вартий певних пояснень чи додаткової аргументації дисертанта.

Проте, висловлені міркування, не применшують в цілому високої оцінки дисертації, носять подекуди дискусійний чи рекомендаційний характер, як матеріал для роздумів та аналізу.

Вважаємо, що робота безперечно є цікавим і ґрунтовним науковим дослідженням, яке містить наукові положення нові науково обґрунтовані результати науково-теоретичного та практичного рівня, що мають істотне значення для юридичної науки та свідчать про особистий внесок здобувача в науку конституційного права.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам та рекомендаціям про присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Дисертаційне дослідження Телліса Сергія Олександровича є завершеною науково-кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково-обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення наукового завдання а саме вивчення теоретико-правового статусу інституту президентства в Україні та в Угорщині, здійсненого на основі порівняльного аналізу норм національного і угорського законодавства, державотворчої практики і доктринальних досліджень, що має істотне значення для юридичної науки.

За актуальністю обраної теми, обґрунтованістю наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертації, їх новизною, повнотою викладу у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, дисертаційне дослідження «Інститут президентства в Україні та в Угорщині: теоретико-правовий порівняльний аналіз» відповідає вимогам пунктів 9, 10, 11, 12 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 06 вересня 2019 р., зі змінами, а його автор – Телліс Сергій Олександрович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри конституційного та кримінального права

ННІ «Юридичний інститут» ДВНЗ «Київський національний

економічний університет імені Вадима Гетьмана» І. В. Міхневич

